

Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU15

Den årliga revisionen av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen tillkännager för riksdagsstyrelsen att en utredning bör tillsättas för en översyn avseende den årliga revisionen av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond.

Behandlade förslag

Riksrevisionens framställning 2025/26:RR6 Den årliga revisionen av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet4

 Ärendet och dess beredning.....4

 Framställningens huvudsakliga innehåll.....4

Utskottets överväganden.....5

 En utredning om den årliga revisionen av Stiftelsen Riksbankens
 Jubileumsfond5

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag13

 Framställningen.....13

Bilaga 2

Historik14

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

En utredning om den årliga revisionen av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om en utredning om den årliga revisionen av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond och tillkännager detta för riksdagsstyrelsen.

Därmed bifaller riksdagen framställning 2025/26:RR6.

Stockholm den 27 november 2025

På konstitutionsutskottets vägnar

Jennie Nilsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jennie Nilsson (S), Mats Green (M), Michael Rubbestad (SD), Hans Ekström (S), Fredrik Lindahl (SD), Mirja Räihä (S), Per-Arne Håkansson (S), Mauricio Rojas (L), Amalia Rud Stenlöf (S), Susanne Nordström (M), Jessica Wetterling (V), Gudrun Brunegård (KD), Muharrem Demirok (C), Lars Englund (M), Jan Riise (MP), Lars Johnsson (M) och Cecilia Gustafsson (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Riksrevisionen har lämnat in en framställning till riksdagen enligt 9 kap. 17 § första stycket riksdagsordningen (framst. 2025/26:RR6). I framställningen föreslår Riksrevisionen att riksdagen ställer sig bakom det som Riksrevisionen anför om behovet av en utredning om revisionen av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond. Förslaget finns i bilaga 1.

Det har inte väckts någon följdmotion med anledning av framställningen.

Framställningens huvudsakliga innehåll

Riksrevisionen föreslår att riksdagen ställer sig bakom det som Riksrevisionen anför om behovet av en utredning om revisionen av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond. I framställningen uppmärksammar Riksrevisionen bl.a. att revision av stiftelser styrs av andra regelverk än de andra revisionsobjekt som omfattas av Riksrevisionens uppdrag om årlig revision.

Utskottets överväganden

En utredning om den årliga revisionen av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om en utredning om den årliga revisionen av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond och tillkännager detta för riksdagsstyrelsen.

Bakgrund

Riksrevisionen ska granska årsredovisningen för bl.a. Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (Jubileumsfonden) enligt 3 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m., nedan revisionslagen. Enligt 5 § revisionslagen ska denna granskning ske i enlighet med god revisionssed och ha till syfte att bedöma om redovisningen och underliggande redovisning är tillförlitlig och räkenskaperna rättvisande samt om ledningens förvaltning följer tillämpliga föreskrifter och särskilda beslut (årlig revision). Granskningen ska efter varje räkenskapsår avslutas med en revisionsberättelse.

Jubileumsfondens inrättande (1962–1987)

För en fylligare redogörelse för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond hänvisas till bilaga 2.

På förslag av bankoutskottet beslutade riksdagen i april 1962 att värdepapper av Riksbankens tillgångar skulle tillföras en Riksbankens jubileumsfond, som skulle förvaltas av Riksbanken och vars avkastning i anslutning till Riksbankens 300-årsjubileum 1968 skulle användas till att understödja till Sverige knuten vetenskaplig forskning (bankoutskottets utlåtande nr 13 år 1962 och bankoutskottets memorial nr 1 år 1963).

Den 2 december 1964 beslutade riksdagen att inrätta en stiftelse för denna donation – Riksbankens Jubileumsfond (enligt uppgift på Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds webbplats). Fonden kom att börja sin verksamhet redan 1965, tre år före Riksbankens jubileum (förs. 1986/87:22, se vidare nedan).

Sedan fondens realvärde successivt kommit att urholkas, tillfördes fonden ytterligare medel 1974 och 1978 (bet. FiU 1986/87:33).

Jubileumsfondens frigörelse från Riksbanken

Efter ett förslag från riksbanksfullmäktige våren 1987 som tillstyrktes av finansutskottet (förs. 1986/87:22, bet. FiU 1986/87:33) utreddes finansiering

och förvaltning av Jubileumsfondens verksamhet, m.m. Finansutskottet framhöll i sitt betänkande att utgångspunkten för en sådan översyn borde vara att de dåvarande banden mellan Jubileumsfonden och riksdagen i allt väsentligt bibehölls.

I sitt förslag om Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond i oktober 1987 (förs. 1987/88:6) påminde riksbanksfullmäktige om att finansutskottet i betänkandet ”som sin mening uttryckligen framhållit, att utgångspunkten för översynen bör vara att de nuvarande banden mellan jubileumsfonden och riksdagen i allt väsentligt bibehålls. Detta torde få anses innebära bl. a.

- att fondens styrelse skall väljas av riksdagen,
- att i fondens styrelse fortfarande skall finnas ett betydande inslag av företrädare för riksdagen,
- att riksdagens revisorer skall utöva revision av fondens verksamhet,
- att fondstyrelsens berättelse och riksdagens revisorers berättelse skall inges till riksdagen, samt
- att bestämmelsen i stadgarna att stadgeändring beslutas av riksdagen (14 §) behålls oförändrad.”

Enligt övervägandena gällande stiftelsens ställning mot riksdagen och Riksbanken innebar förslaget att stiftelsens ställning mot riksdagen i stort skulle bli oförändrad (förs. 1987/88:6 s. 2). Bland annat uttalades att ”riksdagen väljer styrelse, utför årlig granskning av fondens verksamhet och beslutar stadgeändringar”.

Finansutskottet tillstyrkte bl.a. att delvis nya stadgar skulle antas för Jubileumsfonden och att formerna för revisionen av riksdagsförvaltningen och Jubileumsfonden skulle regleras i en ny lag (bet. FiU 1987/88:4). I utskotts-betänkandet uttalade finansutskottet bl.a. följande

- *gällande stiftelsens ställning mot riksdagen:* ”Riksbankens jubileumsfond har i jämförelse med andra forskningsstödjande organ en unik ställning gentemot riksdagen. Det är riksdagen som antagit de stadgar som reglerar jubileumsfondens verksamhet. Jubileumsfondens styrelse väljs av riksdagen, och i styrelsen skall riksdagen vara företräd med sex av de elva ledamöterna. Riksdagen har också möjlighet att under löpande mandatperiod entlediga ledamot eller suppleant från styrelseuppdraget. Det åligger fondens styrelse att varje år avge en verksamhetsberättelse till riksdagen. Genom sina revisorer granskar riksdagen jubileumsfondens verksamhet. En årligen återkommande genomgång av verksamheten företas också av utbildningsutskottet vid utskottets beredning av jubileumsfondens verksamhetsberättelse och den av riksdagens revisorer avgivna granskningsberättelsen.”

- *gällande stiftelsens stadgar m.m.:* ”Riksdagen bör endast fastställa, eller alternativt förkasta, sådana stadgeändringar som fondens styrelse dessförinnan antagit.¹
- *gällande revisionen av fondens verksamhet:* ”Jubileumsfondens verksamhet skall enligt fullmäktiges förslag alltjämt vara underkastad såväl intern som extern revision. [...] skall riksdagens revisorer för riksdagens räkning årligen granska fondens verksamhet och till riksdagen redovisa resultatet av sin granskning.”

Riksdagen följde utskottet (rskr. 1987/88:66–67).

Nuvarande ordning

Enligt riksdagsordningens tilläggsbestämmelse 13.23.1 fastställer riksdagen stadgar för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond och väljer tolv ledamöter i stiftelsens styrelse i enlighet med 3 § i stiftelsens stadgar (RFS 1988:1). I andra stycket föreskrivs att stiftelsen årligen ska lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

I 3 § i stiftelsens stadgar anges att stiftelsens verksamhet handhas av en styrelse, bestående av tolv ledamöter. Ledamöterna väljs av riksdagen, varvid ordföranden i styrelsen ska väljas särskilt. I styrelsen ska ingå sex företrädare för riksdagen, fyra företrädare för olika vetenskapliga discipliner samt två ledamöter med särskild sakkunskap i förmögenhetsförvaltning. Förslag på styrelseledamöter med särskild sakkunskap i förmögenhetsförvaltning framläggs av riksbanksfullmäktige. Dessa får inte inneha tjänst eller uppdrag hos Riksbanken. Förslag på övriga styrelseledamöter framläggs efter samråd med företrädare för partigrupper, forskningsråd och forskningsberedning. Styrelsen utser inom sig vice ordförande.

Enligt 9 § andra stycket i stadgarna ska styrelsen senast den 1 mars till riksdagen lämna en årsredovisning för det närmast föregående året.

Enligt 11§ ska ändringar av stadgarna, med undantag för ändamålet i 2 §, antas av styrelsen och fastställas av riksdagen.

Framställningen

Enligt framställningen behöver lagstiftningen som rör revision av Jubileumsfonden ändras. Riksrevisionen anför fyra skäl för detta:

Det finns en konstitutionell problematik

Riksrevisorn är behörig att fatta beslut i samtliga granskningsärenden, enligt 13 kap. 8 § andra stycket regeringsformen, men är inte behörig att avge revisionsberättelse över Jubileumsfondens årsredovisning enligt stiftelse-

¹ Konstitutionsutskottet tog i ett särskilt betänkande sedermera initiativ till en ändring i riksdagsordningen som behövdes (bet. KU 1987/88:20).

lagen. Riksrevisorn kan därför inte återta sin delegation i fråga om Jubileumsfonden. Riksrevisionen framhåller att även om regeringsformen har försteg framför stiftelselagen om riksrevisorn skulle behöva fatta beslut i revisionen av Jubileumsfonden, är det viktigt att det inte finns några inbyggda normkonflikter som påverkar riksrevisorns självständighet.

En annan fråga som uppmärksammas i framställningen är att en auktoriserad revisor står under Revisorsinspektionens tillsyn när det gäller kvaliteten i den utförda revisionen, yrkesetik, fortbildning och tystnadsplikt. Och det förhållandet att det finns auktoriserade revisorer anställda vid Riksrevisionen medför att Revisorsinspektionen, genom FAR, genomför en återkommande kvalitetskontroll av Riksrevisionens revisionella verksamhet. (I dessa delar hänvisar Riksrevisionen till 3 och 27 a §§ revisorslagen [2001:883]. FAR är en branschorganisation inom redovisning, revision och rådgivning.) Det finns en oberoendeproblematik i att Revisorsinspektionen, som granskas av Riksrevisionen, utövar tillsyn över Riksrevisionens medarbetare och kvalitetssäkrar dess verksamhet. I framställningen framhålls i sammanhanget att det inte finns något rättsligt krav på att Riksrevisionens revisorer ska vara auktoriserade revisorer, och att det inte förutsätts att revisionen av något av Riksrevisionens andra i lag angivna granskningsobjekt utförs av en auktoriserad revisor.

Medarbetares ansvar vid revision är otydligt

En revisor i en stiftelse har ett skadestånds- och straffrättsligt ansvar. Inom den statliga revisionen har Riksrevisionen ett arbetsgivaransvar för det skadeståndsansvar som en revisor kan ådra sig i tjänsten, men det ansvaret är inte obegränsat. Det finns en risk att det uppkommer ett ansvar för den revisor som granskar Jubileumsfonden som går utanför det som normalt följer av statstjänstemannarollen, varför nuvarande reglering är olämplig enligt Riksrevisionens bedömning.

Revisionsregelverken har olikheter som kräver särskild kompetens

Såväl revisionslagen som stiftelselagen ställer krav på hur revisionen av Jubileumsfonden ska genomföras och rapporteras. Regelverken ställer olika krav i vissa delar, och det saknas bestämmelser om hur regelverken förhåller sig till varandra när det gäller Jubileumsfonden.

Vid Riksrevisionens årliga revision tillämpas de internationella standarderna för högre revisionsorgan (Issai) vilka baseras på den privata revisionens internationella revisionsstandarder (International Standards on Auditing, ISA). Trots likheterna mellan de två standarderna är skillnaderna i revisionsmiljön betydande mellan den statliga och den privata sektorn. Det finns som utgångspunkt olika risker i privat och offentlig verksamhet och väsentlighetsnivåerna kan också skilja sig åt. Dessutom lyder granskningsobjekten i allt väsentligt under olika typer av regelverk för sin redovisning, vilket är det som i mångt och mycket styr revisionens inriktning. Därtill

kommer att Jubileumsfonden är den enda stiftelse som Riksrevisionen granskar, vilket medför att myndighetens kunskap delvis är begränsad.

De uttalanden som en revisor gör för en stiftelse (även Jubileumsfonden) bygger på en bedömning av om redovisningen följer de privaträttsliga regelverken. Detsamma gäller vid bedömningen av styrelsens förvaltning av stiftelsen. Denna granskning förutsätter därmed aktuell kunskap inom områden som inte ligger inom Riksrevisionens kärnkompetens, där revisionen som huvudregel görs utifrån redovisning enligt förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag eller lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter samt myndigheternas instruktioner och regleringsbrev. En konsekvens av dessa skillnader är att revisionen av Jubileumsfonden till stor del utförs av en privat revisionsbyrå på Riksrevisionens uppdrag. En ordning där Riksrevisionen inte längre utför årlig revision av Jubileumsfonden skulle därför i praktiken inte innebära någon nämnvärd skillnad när det gäller omfattningen av eller kvaliteten på granskningen.

Medarbetare vid Riksrevisionen får inte längre vara auktoriserade revisorer

Det finns inga formella krav på att det vid Riksrevisionen ska finnas medarbetare som är auktoriserade eller godkända revisorer, men de medarbetare som har varit auktoriserade revisorer vid anställningen har tidigare fått behålla sin auktorisation.

År 2024 beslutade dock riksrevisorn att medarbetare vid Riksrevisionen inte längre får vara auktoriserade eller godkända revisorer under anställningstiden. Skälen för beslutet är att det ur ett förtroende- och oberoendeperspektiv inte är lämpligt att enskilda medarbetare hos Riksrevisionen, utan lagstadgade krav på detta, ställs under tillsyn av en myndighet som omfattas av Riksrevisionens granskning. Om det är nödvändigt för att Riksrevisionen ska kunna utföra en granskning som följer av lag eller annan författning, kan dock undantag beslutas (beslut den 12 september 2024, dnr 2024/0119). Även om det således finns möjlighet att besluta om undantag, är utgångspunkten att det fortsättningsvis inte kommer att finnas auktoriserade revisorer anställda vid Riksrevisionen.²

Eftersom riksrevisorn inte kan delegera ansvaret att avge revisionsberättelser till någon annan än en tjänsteman vid Riksrevisionen, se 15 § lagen (2002:1022) med instruktion för Riksrevisionen, kan Riksrevisionen inte heller anlita en auktoriserad revisor från en privat revisionsbyrå att på myndighetens uppdrag utföra hela revisionen av Jubileumsfonden, inklusive att avge revisionsberättelsen.

² I dagsläget finns det bara en auktoriserad revisor anställd vid Riksrevisionen, vilket i sig innebär en sårbarhet och en risk när det gäller genomförandet av den årliga revisionen av Jubileumsfonden.

Riksrevisionen ser två alternativ till lagändringar

I framställningen presenterar Riksrevisionen två alternativa möjliga ändringar. Det första alternativet innebär att Riksrevisionen upphör att genomföra revision av Jubileumsfonden, det andra att Riksrevisionen fortsätter att genomföra årlig revision av Jubileumsfonden men endast enligt revisionslagen (s. 9 f.).

Tidigare utredningar m.m.

Extern revision av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond

I ärendet om upphörande av Riksbankens förvaltning av Jubileumsfonden och stiftelsens frigörelse från Riksbanken (förs. 1987/88:6, bet. FiU 1987/88:4), förklarade sig finansutskottet dela ”också bedömningen att riksdagens revisorer även i fortsättningen varje år skall granska jubileumsfondens verksamhet och till riksdagen inge en revisionsberättelse. Av den bör framgå omfattningen och inriktningen av granskningen samt de eventuella iakttagelser revisorerna har gjort.”

Inför Riksrevisionens inrättande utreddes Regler för Riksrevisionen (SOU 2001:97), gällande bl.a. riksdagens revisorers granskningsuppgifter. Utredaren konstaterade (s. 156) att riksdagens revisorer utförde årlig revision av bl.a. Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (2 § tredje stycket lagen [1987:518] med instruktion för Riksdagens revisorer³). Den årliga revisionen skedde regelmässigt med biträde av en revisionsbyrå som Riksdagens revisorer upphandlade. I sina överväganden uttalade utredaren bl.a. följande (s. 159 f.).

Riksdagens revisorer skall enligt 2 § lagen om revision av riksdagens förvaltning och riksdagens myndigheter m.m. för varje avslutat räkenskapsår granska verksamheten vid Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond. I sin berättelse över revisionen skall revisorerna enligt 3 § nämnda lag belysa omfattning och inriktningen av granskningen, men inte såsom är fallet vid granskningen av Riksbanken uttala om revisorerna anser att ansvarsfrihet bör beviljas stiftelsens styrelseledamöter eller förvaltare. Enligt 2 § lagen med instruktion för Riksdagens revisorer skall granskningen ske i enlighet med god revisionssed och i syfte att bedöma om underlaget är tillförlitligt och räkenskaperna rättvisande samt om redovisningen och ledningens förvaltning följer tillämpliga föreskrifter. Denna granskningsuppgift bör också Riksrevisionen ha.

Förslaget om revision av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond i propositionen Riksrevisionen (prop. 2001/02:190) överensstämde med utredningens. I författningskommentaren uttalades med anledning av bestämmelsen att granskningen ska utföras i enlighet med god revisionssed (prop. 2001/02:190 s. 157), att ”begreppet god revisionssed motsvarar i statlig revision begreppets innebörd vid privat revision. Revisorsorganisationerna FAR och Svenska Revisorssamfundet SRS utfärdar rekommendationer

³ Närmare bestämmelser om denna granskning fanns i lagen (1988:46) om revision av riksdagens förvaltning och riksdagens myndigheter m.m.

avseende innehållet i god revisionssed. Revisorsnämnden ansvarar för att god revisionssed utvecklas på ett ändamålsenligt sätt (3 § revisorslagen [2001:883]). I det enskilda fallet avgör i sista hand domstol vad som är god revisionssed.”

En konstitutionell fråga

Riksdagsstyrelsen beslutade den 14 december 2016 att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppdrag att göra en översyn av vissa frågor om Riksrevisionen. Kommittén, som antog namnet 2017 års riksrevisionsutredning, berörde bl.a. frågor om tillsyn och kvalitetssäkring.

Utredningen konstaterade att tillsynen av den årliga revision som Riksrevisionen bedriver genomförs på motsvarande sätt som tillsyn av auktoriserade revisorer inom privat sektor, dvs. av FAR men på uppdrag av Revisorsinspektionen (tidigare Revisorsnämnden). Utformningen innebär att regeringens myndighet ansvarar för tillsynen över den verksamhet som bedrivs av en myndighet under riksdagen. Utformningen kan, anförde utredningen, ifrågasättas utifrån konstitutionell synpunkt, men utredningen ansåg att det borde få ankomma på riksrevisorerna att väga behovet av auktoriserade revisorer i verksamheten mot det principiella problem som onekligen finns (2017/18:URF2 s. 141).

Utskottets ställningstagande

Riksrevisionen har sedan den inrättades haft i uppdrag att granska årsredovisningen för Jubileumsfonden. Tidigare hade Riksdagens revisorer denna uppgift. Ordningen har sin grund i de starka band som finns mellan Jubileumsfonden och riksdagen.

Eftersom Jubileumsfonden är en stiftelse förutsätts att Riksrevisionen har auktoriserade revisorer bland de medarbetare som kan utföra granskningen. Dessa revisorer står därmed under tillsyn av Revisorsinspektionen, som är en myndighet under regeringen och som därtill granskas av Riksrevisionen. Som 2017 års riksrevisionsutredning uppmärksamade går det att från konstitutionell synpunkt ifrågasätta den utformning som innebär att Revisorsinspektionen genomför tillsyn över verksamhet som bedrivs av Riksrevisionen. Utredningen fann dock att det fick ankomma på riksrevisorerna att väga behovet av auktoriserade revisorer i verksamheten mot det principiella problem som onekligen fanns. Sedan september 2024 finns ett beslut av riksrevisor som innebär att medarbetare vid Riksrevisionen inte längre får vara godkända eller auktoriserade revisorer under anställningstiden, men att undantag kan beslutas om det är nödvändigt för att Riksrevisionen ska kunna utföra en granskning som följer av lag eller annan författning. Det undantaget tillämpas eftersom det enligt revisionslagen åligger Riksrevisionen att granska årsredovisningen för Jubileumsfonden och med hänvisning till att det följer av stiftelselagen att minst en av fondens revisorer ska vara auktoriserad revisor.

Riksrevisionen uppmärksammar i framställningen den konstitutionella problematiken med att Revisorsinspektionen utövar tillsyn över Riksrevisionens medarbetare och kvalitetsgranskar Riksrevisionens verksamhet. I framställningen uppmärksammas även frågor om delegation i fråga om revision av Jubileumsfonden, otydlighet vad gäller medarbetares ansvar vid revision samt skillnader i de regelverk som styr revision enligt revisionslagen respektive privaträttslig revision och därmed sammanhängande kompetensfrågor.

Enligt utskottets mening finns det anledning att göra en översyn avseende den årliga revisionen av Jubileumsfonden. Översynen bör leda till att Riksrevisionens verksamhet inte längre ska vara föremål för tillsyn av Revisorsinspektionen. Utöver den frågan bör även de andra frågor som Riksrevisionen berört i sin framställning uppmärksammas, dock utan att någon bundenhet föreligger till de alternativ som Riksrevisionen presenterar.

Vid översynen ska Jubileumsfondens band till riksdagen beaktas. Jubileumsfonden har i jämförelse med andra forskningsstödjande organ en unik ställning gentemot riksdagen. Jubileumsfondens styrelse lämnar sin årsredovisning till riksdagen, där den bereds i riksdagens utbildningsutskott. Jubileumsfondens årsredovisning har granskats av Riksrevisionen sedan 2003, och dessförinnan av Riksdagens revisorer med biträde av en revisionsbyrå som Riksdagens revisorer upphandlade. Utgångspunkten för översynen är att de nuvarande banden mellan Jubileumsfonden och riksdagen bibehålls. Jubileumsfondens årsredovisning, liksom revisionsberättelsen över årsredovisningen, ska även fortsättningsvis ges in till riksdagen och vara ett riksdagsärende som bereds av utbildningsutskottet.

Vid översynen kan riksdagsordningen, lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m., lagen (2002:1023) med instruktion för Riksrevisionen och stiftelselagen (1994:1220) i relevanta delar beröras, liksom andra relevanta lagar.

När det gäller formerna för översynen är det utskottets uppfattning att den är av sådant slag att den bör genomföras av en särskild utredare. Utskottet vill dock framhålla vikten av en bred parlamentarisk förankring, varför en referensgrupp bör inrättas med representanter för riksdagspartierna till stöd för utredarens arbete. Utredaren bör även biträdas av experter från Jubileumsfonden och Riksrevisionen samt från konstitutions- och utbildningsutskottens kanslier.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Framställningen

Framställning 2025/26:RR6 Framställning rörande den årliga revisionen av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond:

Riksdagen ställer sig bakom det som Riksrevisionen anför om behovet av en utredning om revisionen av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond.

BILAGA 2

Historik

Jubileumsfondens inrättande (1962–1987)

På förslag av bankoutsnittet beslutade riksdagen i april 1962, att värdepapper till ett bokfört belopp av 250 miljoner kronor av Riksbankens tillgångar skulle tillföras en Riksbankens jubileumsfond, som skulle förvaltas av Riksbanken och vars avkastning i anslutning till Riksbankens 300-årsjubileum 1968 skulle användas till att understödja till Sverige knuten vetenskaplig forskning (bankoutsnittets utlåtande nr 13 år 1962 och bankoutsnittets memorial nr 1 år 1963⁴).

Den 2 december 1964 beslutade riksdagen att inrätta en stiftelse för denna donation – Riksbankens Jubileumsfond (enligt uppgift på Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds webbplats). Fonden kom att börja sin verksamhet redan 1965, tre år före Riksbankens jubileum (enligt uppgift i Riksbanksfullmäktiges förs. 1986/87:22, se vidare nedan).

Avkastningen på de obligationer till ett bokfört värde av 250 miljoner kronor som avskildes för Jubileumsfondens räkning genom beslutet 1962, utnyttjades i princip helt för att stödja olika forskningsprojekt, och någon fondering skedde inte. Detta medförde att fondens realvärde successivt kom att urholkas, varefter fonden tillfördes ytterligare medel 1974 och 1978; vid vardera tillfället överfördes obligationer till ett bokfört värde av 100 miljoner kronor (bet. FiU 1986/87:33).

Jubileumsfondens frigörelse från Riksbanken

Våren 1987 lämnade riksbanksfullmäktige förslag om finansieringen av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet (förs. 1986/87:22). Ett av förslagen innebar att Riksbanken skulle förvärva de tidigare överlämnade obligationerna för en köpeskilling av 600 miljoner kronor (det dåvarande marknadsvärdet uppgick till knappt den summan) och överföra ytterligare 900 miljoner kronor till Jubileumsfonden, vilket skulle ge en fond på cirka 1 500 miljoner kronor.⁵ Finansutskottet tillstyrkte förslaget (bet. FiU 1986/87:33).

Vidare ansåg riksbanksfullmäktige att det inte längre fanns skäl för att fondens medel skulle ligga kvar hos Riksbanken; Riksbanken hade inte längre behov av s.k. supplementär dispositionsrätt till de obligationer som tidigare hade överlämnats till fonden. Medelsförvaltningen borde fondens styrelse kunna anförtro åt expertis utanför fonden. Fullmäktige föreslog att riksdagen

⁴ Bankoutsnittet övervakade, från 1672 under ståndsriksdagen och tvåkammarriksdagen, Sveriges riksbanks och Riksgäldskontorets agerande.

⁵ Riksbanksfullmäktige gjorde bedömningen att en fond på 1 500 miljoner kronor krävdes för att forskningsanslagen skulle kunna upprätthållas på den nivå som då gällde.

skulle låta utreda och föreslå nya bestämmelser i Jubileumsfondens stadgar och övriga bestämmelser och riktlinjer som bedömdes erforderliga (förs. 1986/87:22).

Finansutskottet instämde även i att förvaltningen av medlen i fortsättningen skulle överlåtas på Jubileumsfonden, som fritt skulle få placera medlen i t.ex. obligationer, aktier och fastigheter. Beträffande ändringar i Jubileumsfondens stadgar uttalade finansutskottet bl.a. att det borde ankomma på fullmäktige att i samverkan med Jubileumsfonden och riksdagens revisorer utreda frågorna och återkomma till riksdagen med förslag. Utgångspunkten för en sådan översyn borde enligt utskottets mening vara att de dåvarande banden mellan Jubileumsfonden och riksdagen i allt väsentligt bibehålls (bet. FiU 1986/87:33).

Riksbanksfullmäktiges förslag om Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond presenterades i oktober 1987 (förs. 1987/88:6). I inledningen påminde riksbanksfullmäktige om att finansutskottet i betänkandet ”som sin mening uttryckligen framhållit, att utgångspunkten för översynen bör vara att de nuvarande banden mellan jubileumsfonden och riksdagen i allt väsentligt bibehålls. Detta torde få anses innebära bl. a.

- att fondens styrelse skall väljas av riksdagen,
- att i fondens styrelse fortfarande skall finnas ett betydande inslag av företrädare för riksdagen,
- att riksdagens revisorer skall utöva revision av fondens verksamhet,
- att fondstyrelsens berättelse och riksdagens revisorers berättelse skall inges till riksdagen, samt
- att bestämmelsen i stadgarna att stadgeändring beslutas av riksdagen (14 §) behålls oförändrad.”

Enligt övervägandena gällande stiftelsens ställning mot riksdagen och riksbanken innebar förslaget att stiftelsens ställning mot riksdagen i stort skulle bli oförändrad (förs. 1987/88:6 s. 2). ”Riksdagen väljer styrelse, utför årlig granskning av fondens verksamhet och beslutar stadgeändringar.” Vidare borde ”riksdagen ta över riksbanksfullmäktiges uppgift att fastställa årsarvoden för ledamöter och suppleanter i styrelsen.”

Gällande formerna för revisionen av fondens verksamhet uttalade riksbanksfullmäktige bl.a. att externrevisionen alltjämt borde åvila riksdagens revisorer som också i fortsättningen borde kunna anlita en revisionsbyrå för att utföra granskningsarbete. Någon ändring beträffande riksdagsrevisorernas uppgifter föreslogs alltså inte (förs. 1987/88:6 s. 5).

Stiftelsens styrelse borde, enligt riksbanksfullmäktige, ta initiativ till att regler om bokföring och redovisning av fondens verksamhet skulle utarbetas i samråd med riksdagens revisorer (förs. 1987/88:6 s. 5).

Finansutskottet tillstyrkte bl.a. att delvis nya stadgar skulle antas för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond och att formerna för revisionen av riksdagsförvaltningen och jubileumsfonden skulle regleras i en ny lag (bet. FiU 1987/88:4). I utskottsbetänkandet uttalade finansutskottet bl.a. följande

- *gällande stiftelsens ställning mot riksdagen*: ”Riksbankens jubileumsfond har i jämförelse med andra forskningsstödjande organ en unik ställning gentemot riksdagen. Det är riksdagen som antagit de stadgar som reglerar jubileumsfondens verksamhet. Jubileumsfondens styrelse väljs av riksdagen, och i styrelsen skall riksdagen vara företräd med sex av de elva ledamöterna. Riksdagen har också möjlighet att under löpande mandatperiod entlediga ledamot eller suppleant från styrelseuppdraget. Det åligger fondens styrelse att varje år avge en verksamhetsberättelse till riksdagen. Genom sina revisorer granskar riksdagen jubileumsfondens verksamhet. En årligen återkommande genomgång av verksamheten företas också av utbildningsutskottet vid utskottets beredning av jubileumsfondens verksamhetsberättelse och den av den av riksdagens revisorer avgivna granskningsberättelsen.”
- *gällande stiftelsens stadgar m.m.*: ”Genom att jubileumsfonden helt frigörs från riksbanken blir fondens ställning som stiftelse klarare markerad. [...] För att markera jubileumsfondens ställning som självständigt rättssubjekt bör riksdagen i fortsättningen inte besluta om ändring av stiftelsens stadgar. Riksdagen bör endast fastställa, eller alternativt förkasta, sådana stadgeändringar som fondens styrelse dessförinnan antagit.⁶
- *gällande revisionen av fondens verksamhet*: ”Jubileumsfondens verksamhet skall enligt fullmäktiges förslag alltså vara underkastad såväl intern som extern revision. Det bör således ankomma på stiftelsens styrelse att anlita en välrenommerad revisionsbyrå, som för styrelsens räkning fortlöpande granskar fondens verksamhet och till styrelsen rapporterar sina iakttagelser. Vid sidan härav skall riksdagens revisorer för riksdagens räkning årligen granska fondens verksamhet och till riksdagen redovisa resultatet av sin granskning.”

Riksdagen följde utskottet (rskr. 1987/88:66–67).

Nuvarande ordning

Den 1 januari 1988 blev Riksbankens Jubileumsfond således en självständig finansiell aktör och fick ett förtydligat ändamål, då nya stadgar trädde i kraft (enligt uppgift på Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds webbplats).

Enligt riksdagsordningens tilläggsbestämmelse 13.23.1 fastställer riksdagen stadgar för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond och väljer tolv ledamöter i stiftelsens styrelse i enlighet med 3 § i stiftelsens stadgar (RFS 1988:1). I andra stycket föreskrivs att stiftelsen årligen ska lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

I 3 § i stiftelsens stadgar anges att stiftelsens verksamhet handhas av en styrelse, bestående av tolv ledamöter. Ledamöterna väljs av riksdagen, varvid ordföranden i styrelsen ska väljas särskilt. I styrelsen ska ingå sex företrädare

⁶ Konstitutionsutskottet tog i ett särskilt betänkande sedermera initiativ till en ändring i riksdagsordningen som behövdes (bet. KU 1987/88:20).

för riksdagen, fyra företrädare för olika vetenskapliga discipliner samt två ledamöter med särskild sakkunskap i förmögenhetsförvaltning. Förslag på styrelseledamöter med särskild sakkunskap i förmögenhetsförvaltning framläggs av riksbanksfullmäktige. Dessa får inte inneha tjänst eller uppdrag hos Riksbanken. Förslag på övriga styrelseledamöter framläggs efter samråd med företrädare för partigrupper, forskningsråd och forskningsberedning. Styrelsen utser inom sig vice ordförande.

Arvoden till styrelsens ledamöter och suppleanter ska följa föreskrifter i lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ, enligt 5 § andra stycket stadgarna.

Enligt 9 § andra stycket i stadgarna ska styrelsen senast den 1 mars till riksdagen lämna en årsredovisning för det närmast föregående året. Denna årliga redovisning ska omfatta resultaträkning, balansräkning, förvaltningsberättelse och redogörelse för anslagsbeviljade projekt.

Enligt 11 § stadgarna ska ändringar av stadgarna, med undantag för ändamålet i 2 §, antas av styrelsen och fastställs av riksdagen.

Nämnas kan även att riksdagen under 1993 beslöt att ytterligare en donation, om 1,5 miljarder kronor, skulle tillföras Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (bet. 1992/93:UbU16, rskr 1992/93:307).

I Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds årsredovisning för 2024 uppges att fondens egna kapital vid utgången av år 2024 hade ett marknadsvärde om 19,895 miljarder kronor.